

Білик Вікторія Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри освітнього та соціокультурного менеджменту та соціальної роботи, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Мейш Алла Василівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії, підприємництва та торгівлі, Хмельницький національний університет

Bilyk Victoriia,
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National
University
<https://orcid.org/0000-0002-1809-0804>

Meish Alla,
Khmelnytskyi National University
<https://orcid.org/0000-0001-6836-6904>

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА
FORMATION OF INTERNAL ACCOUNTING AND REPORTING SYSTEM OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY AT BUSINESS SUBJECTS

Білик В. В., Мейш А. В. Формування системи внутрішнього обліку та звітності фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 4. С. 76 – 82.

Bilyk V., Meish A. Formation of internal accounting and reporting system of financial and economic security at business subjects. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 4, pp. 76 – 82.

У дослідженні розкрито актуальність проблеми удосконалення методики аналізування, обліку й контролю фінансово-економічної безпеки суб'єктів бізнесу. Метою дослідження стало вдосконалення теоретико-методичних та прикладних засад формування системи внутрішнього обліку та звітності фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва. Розкрито загальну послідовність комплексного аналізування й обліку фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва. Розроблено приклад звітності для індикаторного підходу при аналізуванні фінансово-економічної безпеки, порогових значень та висновків про характеристики безпеки суб'єкта підприємництва. Розроблено зразок звітування при оцінюванні економічної дієвості (ймовірності банкрутства) суб'єкта підприємництва з використанням моделі Альтмана. Розраховано та представлено приклад звітування при оцінюванні фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва. Наведено результати експертного опитування щодо змістових характеристик та загальних аспектів управління фінансово-економічною безпекою підприємств. Подано приклад звітування та представлення результатів оцінювання впливу внутрішніх факторів на стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва. Наведено приклад звітування за результатами оцінювання впливу потенційних загроз на стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва.

Ключові слова: підприємництво, аналіз та аудит, облік, фінансово-економічна безпека, системний розвиток.

The purpose of the study was to improve the theoretical, methodological and applied principles of the formation of the internal accounting and reporting system of the financial and economic security at business entities. The study revealed the relevance of the problem of improving the methodology of analysis, accounting and control of the financial and economic security at business entities. The general sequence of complex analysis and accounting of the financial and economic security at the business entity is disclosed. The sample of reporting has been developed for the indicator approach when analyzing financial and economic security, threshold values and conclusions about the security characteristics of a business entity. The reporting model has been developed for assessing the economic efficiency (probability of bankruptcy) of a business entity using the Altman model. The example of reporting when assessing the financial and economic security of a business entity is calculated and presented. The results of an expert survey on the substantive characteristics and general aspects of managing the financial and economic security of enterprises are presented. The sample of reporting and presentation of the results of assessment of the influence of internal factors on the state of financial and economic security at the business entity is given. The example of reporting based on the results of assessing the impact of potential threats on the state of financial and economic security at the business entity is given. The applied value of the research results lies in the improvement of methodological principles of analysis, evaluation, reporting and accounting of the financial and economic security at the enterprise. The scientific novelty of the research results lies in the further development of methodological principles of accounting and reporting at business entities in the field of their financial and economic security.

Keywords: business, entrepreneurship, analysis and audit, accounting, financial and economic security, system development.

Вступ

Фінансово-економічна безпека – запорука стабільного функціонування та розвитку кожного суб'єкта господарювання. Водночас, її забезпечення це процес, який більшою мірою базується на плануванні, передбаченнях і очікуваннях. У цьому сенсі це набагато складніша робота, ніж, до прикладу, планування фінансово-економічного розвитку бізнесу. Адже розвиток може мати свої піки і спади, а відносно безпеки такого не може бути, оскільки реалізація викликів і загроз може призвести до банкрутства суб'єкта господарювання і тоді вже про ніякий розвиток не буде йти мова.

© Білик Вікторія Вікторівна, Мейш Алла Василівна, 2022

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022 рік. Том 7. № 4.

Зазначене зводить до ключової функції обліку та звітності як передумови планування й контролю фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва.

Натомість на сьогодні методико-прикладне забезпечення такої роботи ще недостатньо напрацьоване, що й актуалізує відповідне завдання.

Загальні теоретико-методичні засади дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств і суб'єктів господарювання розкриті у дослідженнях Т. Васильціва, О. Ярошка [2, с. 132-136], О. Янкового [4, с. 22-28], Т. Фролової [9], А. Черепа та Ю. Салип [11, с. 77-79] та ін.

Своєю чергою, методико-прикладні аспекти та специфіка аналізування й представлення результатів дослідження стану, міри забезпеченості й тенденцій гарантування фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва стали предметом економічного дискурсу таких науковців, як Р. Лупак, А. Дідич [5, с. 248-252], Д. Панасенко [6, с. 19-24], О. Циганок [10, с. 155-162], Л. Чемак, Л. Гаркава [12, с. 212-215], М. Куницька-Іляш [13, с. 8-15] та ін.

Попри все ще нерозробленість засад аудиту, обліку й контролю фінансово-економічної безпеки суб'єктів бізнесу перші спроби напрацювання відповідних положень зроблені у публікаціях Н. Бірченко, С. Руденка, А. Ряснянської [1, с. 191-197], Н. Гудзенка, О. Шевчук [3, с. 810-815], В. Жук [7, с. 20-27], Н. Правдюк, Т. Мулика, Я. Мулика [8, с. 24-32] та ін.

Попри наявність великої чисельності наукових публікацій і результатів досліджень, з одного боку, у царині економічної, корпоративної та фінансово-економічної безпеки підприємств і суб'єктів підприємництва та обліку й контролю у сфері безпеки, з іншого, методико-прикладне забезпечення внутрішньо корпоративного обліку та звітності фінансово-економічної безпеки суб'єктів бізнесу все ще залишається неповною мірою напрацьованим, що потребує подальших досліджень і розробок у цьому напрямі.

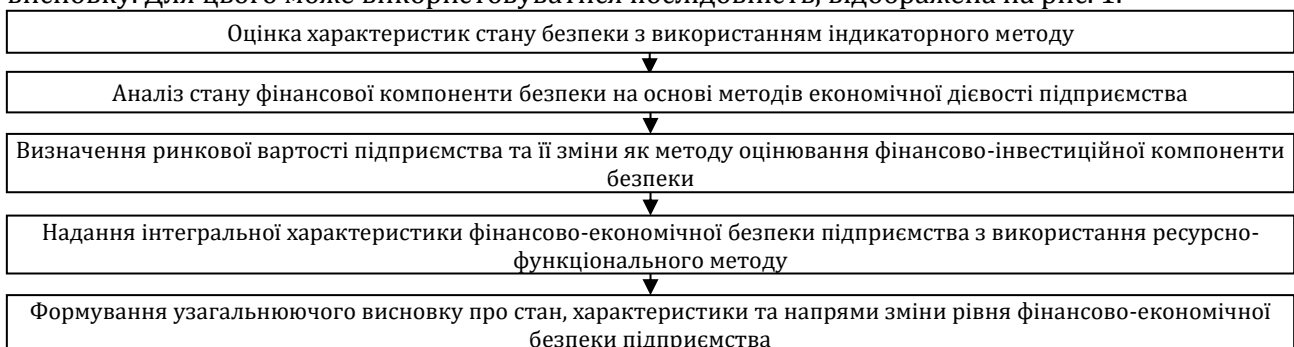
Мета статті

Метою статті є вдосконалення теоретико-методичних та прикладних засад формування системи внутрішнього обліку та звітності фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування системи внутрішнього обліку та звітності фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва фактично базується на якісній нормативно-методичній базі цього процесу. Це відповідна система стандартних форм, у яких відображаються результати аналізування, обліку й контролю.

Враховуючи, що робота в цьому напрямі складна та ще далеко не стандартизована, доцільно представити відповідні методичні напрацювання на прикладні одного з аналізованих суб'єктів господарювання. Це передусім обумовлено тим, що всі складові та характеристики безпеки дуже різноманітні, а їх вагомість є різною на кожному підприємстві. Тому очевидним є висновок про доцільність застосування комплексного підходу. Йдеться про використання декількох методів та формування за результатами такого аналізу єдиного узгодженого висновку. Для цього може використовуватися послідовність, відображена на рис. 1.

Рис. 1. Послідовність комплексного аналізування й обліку фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва

Джерело: авторська розробка.

У будь-якому разі варто сформулювати висновок про те, що, з одного боку, найпростішим, а, з іншого, – доступним є індикаторний метод оцінювання, а також обліку і представлення звітності фінансово-економічної безпеки суб'єкта бізнесу. Передусім доцільно зазначити, що

індикатором фінансово-економічної безпеки підприємства є максимально допустиме (порогове) значення показника, який аналізується; у випадку перевищення фактичного значення відповідного показника його порогового значення рівень фінансово-економічної безпеки підприємства за цим показником можна вважати загрозливим щодо його належного подальшого функціонування. У табл. 1 наведені відповідні розрахунки.

Таблиця 1. Приклад звітності для індикаторного підходу при аналізуванні фінансово-економічної безпеки та відображення висновків про характеристики безпеки суб'єкта підприємництва

Індикатори	стимулятор («+»); дестимулятор («-»)	Критична межа індикатора		Фактичне значення показника	Висновок про стан безпеки (забезпечується «+»; не забезпечується «-»)
		нижня	верхня		
Чистий прибуток, тис. грн	+	0		96,2	+
Темп зростання доходу, %	+	100		191,6	+
Індекс відношення темпів зростання доходу та витрат	+	1		1,01	+
Коефіцієнт загальної ліквідності	+	2		0,43	-
Коефіцієнт проміжної ліквідності	+	1,5		0,42	-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	+	1		0,04	-
Коефіцієнт фінансової стійкості	+	0,5		0,20	-
Коефіцієнт інвестування	+	0,5		0,25	-
Рентабельність доходу, %	+	5		1,5	-
Рентабельність власного капіталу, %	+	10		1,8	-
Коефіцієнт забезпеченості основним і оборотним капіталом	+	1		1	+
Коефіцієнт забезпеченості інвестиціями	+	1		0,8	-
Продуктивність праці, тис. грн/ос.	+	71,1		374,9	+
Фондовіддача, грн/грн	+	1		0,5	-
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, рази	+	5		1,1	-
Коефіцієнт загального руху персоналу	-		0,3	0,1	+
Коефіцієнт забезпеченості персоналом	+	1		1	+
Витратомісткість продукції, грн/грн	-		1	0,79	+
Коефіцієнт використання виробничої потужності	+	0,9		0,7	-

Джерело: авторські розрахунки.

Зауважимо, що цей метод характеризується як перевагами, так і недоліками. Зокрема, до переваг віднесемо можливість врахування великої кількості можливих показників (індикаторів); до недоліків те, що його використання не передбачає надання узагальненого висновку (характеристики) про стан безпеки підприємства. За його результатами можна зробити такі висновки: задовільними (з огляду на вплив на економічну безпеку підприємства) є значення таких показників, як: чистий прибуток, зростання доходу та його співвідношення з темпами зростання витрат, забезпеченість підприємства капіталом та персоналом, продуктивність праці, витратомісткість продукції, рух персоналу.

Проте, показниками-індикаторами, що сигналізують про загрозу фінансово-економічній безпеці суб'єкта бізнесу, є всі коефіцієнти ліквідності та фінансової стійкості, рентабельності, забезпеченості інвестиціями, використання виробничої потужності, фондовіддачі та оборотності оборотних активів.

Принципово іншим є метод економічної дієвості підприємства. В межах цього методу пропонується використовувати так звані коефіцієнти дієвості, що характеризують більшою мірою ймовірність банкрутства суб'єкта господарювання. Йдеться про п'яти- та двофакторну модель Альтмана, чотирифакторну модель ймовірності банкрутства, рейтингове число R та інші загальновідомі фінансові підходи.

Для прогнозування можливості банкрутства підприємства можна використовувати модель Альтмана, згідно з якою коефіцієнт, що характеризує можливість банкрутства підприємства (Z), визначають за формулою:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + X_5 \quad (1)$$

де X_1 – коефіцієнт відношення оборотного капіталу підприємства до суми його активів; X_2 – коефіцієнт відношення нерозподіленого прибутку до суми активів; X_3 – коефіцієнт відношення операційного прибутку до суми активів; X_4 – коефіцієнт відношення ринкової вартості підприємства до суми його заборгованості; X_5 – коефіцієнт відношення суми виручки до суми активів підприємства.

Згідно з теоретичними основами цього підходу вважається, якщо $Z > 3$, то стан підприємства є стійким; якщо $Z < 1,8$, то високою є ймовірність банкрутства. Згідно з розрахунками стан ймовірності банкрутства підприємства є середнім, проте ближчим до банкрутства, аніж до нормального. Розрахуємо показники Альтмана для всього аналізованого періоду (табл. 2). З використанням цього методу оцінювання виявлено, що аналізованому суб'єкту підприємництва необхідно реалізувати заходи, спрямовані на покращення його фінансової стабільності.

Таблиця 2. Приклад звітування при оцінюванні економічної дієвості (ймовірності банкрутства) суб'єкта підприємництва з використанням моделі Альтмана

Показник	Роки					Абсолютне відхилення показника 2022 р.	
	2018	2019	2020	2021	2022	до 2018 р.	до 2021 р.
Коефіцієнт Альтмана	1,97	2,26	1,95	1,92	2,31	0,34	0,39
Висновок за показником	Середній рівень ймовірності банкрутства	Підприємство ближче до фінансової стабільності, аніж до банкрутства	Середній рівень ймовірності банкрутства	Підприємство наближається до зони ризику ймовірності банкрутства	Підприємство ближче до фінансової стабільності, аніж до банкрутства	Фінансова стабільність дещо покращилася	

Джерело: авторські розрахунки.

Таким чином, цільовою спрямованістю системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єкта бізнесу є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері його життєдіяльності і, як наслідок, забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування на даний момент та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Ресурсно-функціональний метод аналізу та звітності фінансово-економічної компоненти безпеки підприємства передбачає попереднє вирішення двох завдань: 1) визначити вагові коефіцієнти функціональних складників та індикаторів фінансово-економічної безпеки; 2) провести оцінку інтегрального показника рівня фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання.

За результатами опитування виявлено вагові коефіцієнти як функціональних, так і часткових складових фінансово-економічної безпеки аналізованого підприємства, а також проведено оцінку рівня цих показників.

В табл. 3 наведені результати оцінювання фінансово-економічної складової безпеки досліджуваного підприємства.

Таблиця 3. Приклад звітування при оцінюванні фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва

Показники	Прибутковість і рентабельність діяльності	Рівень ділової активності	Запас фінансової безпеки	Середній термін оплати дебіторської заборгованості	Середній термін оплати кредиторської заборгованості	Рівень ліквідності (платоспроможності)	Рівень фінансової стійкості	Наявність та розмір чистого прибутку, рівень капіталізації прибутку	Рівень капіталізації прибутку	Зміна обсягів доходу	Наявність доступу до фінансових ресурсів
Значення часткових показників*	2,5	4,5	3,5	6,5	7	2,5	4	3	6,5	9,5	9
Питомі ваги значущості показників, %*	9,25	6,75	18,13	6,63	6,63	14,25	15,5	8,13	4,5	4,5	5,73
Добуток значень показників та питомих ваг значущості	0,23	0,30	0,63	0,43	0,46	0,36	0,62	0,24	0,29	0,43	0,52
Загальна оцінка фінансово-економічної безпеки підприємства	4,52										

Джерело: авторські розрахунки.

Сильними сторонами підприємства за фінансово-економічною безпекою є середній термін оплати дебіторської (середня оцінка 6,5) і кредиторської заборгованості (7), наявність доступу до фінансових ресурсів (9), а також щорічне суттєве збільшення обсягів доходу

підприємства (9,5). Натомість слабкими – низька прибутковість і рентабельність діяльності (2,5), недостатній запас фінансової безпеки (3,5), рівень ліквідності і платоспроможності (2,5), малий розмір чистого прибутку (3).

Наступним етапом аналізу та звітування є виявлення причин недостатньо ефективного управління фінансово-економічною безпекою аналізованого підприємства. Для цього було проведено опитування працівників та зовнішніх експертів.

Окремі узагальнені результати аналізу представлені в табл. 4, а щодо міри гарантування окремих напрямів фінансово-економічної безпеки підприємства, то зазначимо, що: (1) необхідною передумовою покращення засад фінансово-економічної безпеки аналізованого суб'єкта підприємництва є посилення фінансового, техніко-технологічного, інституційно-правового та товарного складників; (2) діяльність зі зміцнення фінансово-економічної безпеки є важливою для аналізованого підприємства, але передусім важливо посилити складові безпеки, що є найменш забезпеченими; (3) детальніша характеристика найменш забезпечених аспектів фінансово-економічної безпеки потребує більшої диференціації в межах структурних складових.

Таблиця 4. Розподіл відповідей на питання експертного опитування

Суть питання	Кількість відповідей	Частка в загальній кількості, %
Використання терміну «фінансово-економічна безпека» у аналітично-плановій роботі на під-ві	2	10,0
Необхідність введення на підприємстві відділу фінансово-економічної безпеки	8	40,0
Нестача фінансових ресурсів виступає основним фактором відсутності відділу фінансово-економічної безпеки	19	95,0
Фінансова складова здійснює найбільш вагомий вплив на загальний рівень безпеки і життєздатності підприємства	15	75,0

Джерело: авторські розрахунки.

Прикладними у контексті визначення пріоритетів удосконалення політики управління фінансово-економічною безпекою на аналізованому суб'єкті підприємництва є результати визначення факторів впливу на стан безпеки (табл. 5 і 6).

Таблиця 5. Приклад звітування та представлення результатів оцінювання впливу внутрішніх факторів на стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва

Фактори	Усереднені оцінки факторів
Недостатня ефективність управління капіталом підприємства	5,1
Недостатній рівень кваліфікації персоналу, відповідального за управління фінансами та фінансово-економічним станом	8,3
Низький рівень впровадження інвестицій та оновлення матеріально-технічної бази під-ва	7,2
Прорахунки в фінансово-інвестиційній політиці	8,2
Нестача та недостатньо ефективне управління фінансовими ресурсами	8,8
Недостатній рівень конкурентоспроможності і фінансової забезпеченості послуг	7,1

Джерело: авторські розрахунки.

Таблиця 6. Приклад звітування за результатами оцінювання впливу зовнішніх факторів на стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва

Фактори	Усереднені оцінки факторів
Недостатність державного нормативно-правового регулювання, його часті зміни	8,4
Надмірність податкового навантаження	9,5
Дії державних органів влади	8,9
Дії посередників	7,0
Дії споживачів	5,5
Складність доступу та висока вартість фінансових ресурсів	9,2
Високий рівень конкуренції	9,4
Дії кримінальних угруповань, рейдерство	5,5

Джерело: авторські розрахунки.

Найбільш істотний негативний вплив серед факторів внутрішнього середовища має нестача та недостатньо ефективне управління фінансовими ресурсами (середнє значення в межах 8,8 за 10-бальною шкалою). Негативно впливає й недостатній рівень кваліфікації персоналу, відповідального за управління фінансами та фінансово-економічним станом (8,3) та прорахунки в фінансово-інвестиційній політиці (8,2), низький рівень впровадження інвестицій

та оновлення матеріально-технічної бази підприємств (7,2), а також недостатній рівень конкурентоспроможності і фінансової забезпеченості послуг (7,1). Низька ефективність системи управління підприємством справляє найменший вплив серед запропонованих до оцінки факторів.

Крім того, до внутрішніх факторів впливу респонденти віднесли ще й псування товарно-матеріальних цінностей, умисні неправомірні дії чи бездіяльність працівників підприємства, високу плинність кадрів, внутріфірмове підприємництво та неефективну внутрішню логістику.

Серед факторів негативного впливу на стан фінансово-економічної безпеки підприємства, що походять із зовнішнього середовища, найбільш істотними є: надмірність податкового навантаження (середнє значення 9,5), високий рівень конкуренції (9,4), складність доступу та висока вартість фінансових ресурсів (9,2), недостатність державного нормативно-правового регулювання і його часті зміни (8,4), а також дії державних органів влади (8,9), дії посередників (7,0) та споживачів (5,5). Меншим є негативний вплив на стан фінансово-економічної безпеки аналізованого підприємства кримінальних та рейдерських угруповань (5,5).

З огляду на те, що безпека є категорією, при управлінні якою більше значення, ніж стан об'єкта, сьогодні має його розвиток у перспективі при опитуванні враховано рівень загрози для торговельних підприємств внаслідок впливу потенційних загроз (табл. 7).

Таблиця 7. Приклад звітування за результатами оцінювання впливу потенційних загроз на стан фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва

Фактори	Усереднені оцінки факторів
Зростання інфляції	80,8
Збільшення податкового, законодавчого тиску	100,0
Посилення конкуренції	76,9
Брак фінансових ресурсів	76,9
Повільна оновлюваність матеріально-технічної бази	65,4
Дії постачальників	53,8
Дії посередників	69,2
Дії споживачів	11,5
Низький рівень впровадження інвестицій	26,9

Джерело: авторські розрахунки.

(39,7%). В той же час представники підприємств торгівлі не вважають загрозою їх безпеці низький рівень впровадження інновацій (23,1%) та будь-які дії споживачів (20,5%).

За результатами аналізу виявлено й окремі позитивні тенденції у сфері управління, у т. ч. обліку та звітності, фінансово-економічною безпекою підприємства. Так, на аналізованому суб'єкті бізнесу ведеться окрема аналітично-планова робота, спрямована на захист фінансово-економічних інтересів цього суб'єкта господарювання за напрямками діяльності і видами ресурсного забезпечення, проте вона не розглядається комплексно як управління окремими складовими фінансово-економічної безпеки.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Фінансово-економічна безпека як об'єкт економічного дослідження з'явилася у вітчизняних наукових публікаціях відносно недавно. Цілком доречним стало те, що піонерні публікації в цій сфері стосувалися побудови та вдосконалення сутнісно-змістових та структурних характеристик поняття «безпека» та «фінансово-економічна безпека» на різних рівнях системної ієрархії управління. Позаяк, надалі увага дослідників була прикута до розробки методики аналізування фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва.

Наразі маємо наступний етап вдосконалення теоретико-методичних та прикладних засад дослідження фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва, який стосується розвитку положень внутрішнього обліку та звітності у сфері фінансово-економічної безпеки підприємств та організацій. У підсумку аналізування ключових аспектів цієї проблематики варто узагальнити, що ключовими аналітико-ілюстративними елементами тут слугують таблиці: інформаційно-аналітичної основи аналізування; декомпонування системи безпеки на структурно-функціональні складові та їх індикатори; індикаторного та ресурсно-функціонального аналізу; інтегральної оцінки; відображення стану й динаміки індексів фінансово-економічної безпеки аналізованого суб'єкта господарювання.

Впровадження методико-прикладних засад внутрішнього обліку та звітності фінансово-економічної безпеки є невід'ємним елементом системи управління життєздатністю кожного суб'єкта господарювання у нинішніх реаліях критично високого рівня конкуренції на ринках, нестабільності, обумовленої війною та COVID-19, глобалізації і цифровізації.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аудиту фінансово-економічної безпеки підприємств та суб'єктів господарювання.

Список літератури

1. Бірченко Н.О., Руденко С.В., Ряснянська А.М. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 13. С. 191-197.
2. Васильців Т.Г., Ярошко О.Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 21.2. С. 132-136.
3. Гудзенко Н.М., Шевчук О.Д. Особливості організації бухгалтерського обліку та контролю у забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 810-815.
4. Янковий О.Г. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія. Одеса: Атлант, 2013. 470 с.
5. Лупак Р.Л., Дідич А.М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкових відносин. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 20.6. С. 248-252.
6. Панасенко Д. Системний підхід до показників конкурентоспроможності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 3. С. 19-24.
7. Жук В.М. Вирішення проблем фінансової безпеки на стиках фінансової і бухгалтерської науки. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2014. Вип. 200 (3). С. 20-27.
8. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: ЦУЛ, 2019. 224 с.
9. Фролова Т.О. Корпоративні стратегії глобального інвестиційного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2012. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1130>.
10. Циганок О.О. Аналіз позиції підприємства в конкурентній боротьбі за методом конкурентних переваг. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 155-162.
11. Череп А. В., Салип Ю. О. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств. *Інноваційна економіка*. 2012. № 8 (34). С. 77-79.
12. Чумак Л. Ф., Гаркава Л. В. Основні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. *Бізнес Інформ*. 2013. № 1. С. 212-215.
13. Vasylytsiv T. G., Lupak R. L., Kynytska-Iliash M. V. Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 2 (14). С. 8-15.
14. Ніценко В.С., Руденко С.В. Управління ризиками на підприємствах агропродовольчої сфери. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 3. С. 12-21.

References

1. Birchenko, N.O., Rudenko, S.V., Rysnyanska, A.M. (2022). «Accounting and analytical support of financial security of agrarian enterprises». *Taurian Scientific Bulletin. Series: Economy*. vol. 13, pp. 191-197.
2. Vasylytsiv, T.G., Yaroshko, O.R. (2018). «Financial security of the enterprise: place in the system of economic security and priorities of strengthening at the post-crisis stage of economic development». *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. vol. 21.2, pp. 132-136.
3. Gudzenko, N.M., Shevchuk, O.D. (2017). «Peculiarities of the organization of accounting and control in ensuring the economic security of enterprises». *Global and national economic problems*. vol. 17, pp. 810-815.
4. Yankovyy, O.H. (2013). *Konkurentospromozhnist' pidpryemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyschennia*. [Competitiveness: assessment of the level and areas of improvement]. Atlant. Odesa. Ukraine. upak, R.L., Didych, A.M. (2017). «Economic bases of ensuring the competitiveness of the enterprise in market relations». *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. vol. 20.6, pp. 248-252.
5. Panasenko, D. (2008). «Systematic approach to competitiveness indicators». *Formation of market relations in Ukraine*. vol. 3, pp. 19-24.
6. Zhuk, V.M. (2014). «Solving problems of financial security at the intersection of financial and accounting science». *Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. Series «Economics, Agrarian Management, Business»*. vol. 200 (3), pp. 20-27.
7. Pravdyuk, N.L., Mulyk, T.O., Mulyk, Y.I. (2019). *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpryemstv: oblikovo-analitychnyj aspekt*. [Management of financial security of enterprises: accounting and analytical aspect]. TsUL. Kyiv. Ukraine.
8. Frolova, T.O. (2012). «Corporate strategy global investment business». *Effective economy*. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1130&p=1>.
9. Tsyhanok, O.O. (2009). «Analysis of the position of the company in the competition for the method of competitive advantage». *Actual problems of economy*. vol. 9, pp. 155-162.
10. Cherep, A. V. (2012). «Methodological approaches to assessing the competitiveness of enterprises». *Innovative economy*. vol. 8 (34), pp. 77-79.
11. Chumak, L. F. and Harkava, L. V. (2013). «Key aspects of the competitiveness of enterprises». *Biznes Inform*. vol. 1, pp. 212-215.
12. Vasylytsiv, T.G., Lupak, R.L., Kynytska-Iliash, M.V. (2018). «Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise». *Scientific Bulletin of Polissya*. no. 2 (14), pp. 8-15.
13. Nitsenko, V.S., Rudenko, S.V. (2017). «Risk management in agri-food enterprises». *Actual problems of economy*. no. 3, pp. 12-21.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2022 р.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022 рік. Том 7. № 4.